Уже й не спом'яне, якого саме дня посідали вони на їхню хату. Пригадує, що весняний ранок був м'який і теплий, од землі ще біленька пара здіймалась, коли він задер голову й побачив на стрісі двох боцюнів. Той, що на довших ногах, походжав по гребеню, приглядався, а запримітивши Дениска,— завмер на якусь мить, ніби здивувався, потім знову походжав, і довга його шия конвульсійно здригалась.

— Лелеки! Лелеки! — злетіло з Денисковихуст, проте злетіло тихенько, бо він боявся наполохати птахів.

У селі не в одного хазяїна гніздились на хаті лелеки. Й Дениско дивувався, чого ж то на їхню не сідають. Невже правду кажуть, що в лихого вони не поселяться, а тільки в доброго й сердечного? Коли правду, то, виходить, що й Дениско лихий, і мати його, і батько? Про матір і батька й слова поганого не міг сказати, а от про себе... Через нього лелеки не гніздились на їхній хаті бо за собою не один гріх міг знайти.

Тепер він радів! Одійшов од хати далі, щоб не привертати уваги птахів, примостився під хлівцем і, гріючись на сонці, дивився на них. І просив подумки, щоб не полетіли, щоб зостались на їхньому обійсті й звили собі гніздо. А він уже постарається так поводитись, щоб лелеки й наступної весни прилетіли до них, а потім іще.

І птахи, либонь, прислухались до Денисових благань, бо зостались.

Із першого ж дня взялися мостити гніздо. Коли змахнули крилами й полетіли геть, то Дениско, похолонувши серцем, подумав, що вони, мабуть, не вернуться, що шукатимуть кращого місця. Але вони, політавши над селом та понад луками, скоро повернулися, тримаючи в довгих своїх дзьобах чорне галуззя. Те галуззя поклали коло комина і, потупцювавши на місці, знов неквапливо полетіли.

Тепер уже Дениско не стримував радості. Він ускочив до хати й закричав на повен голос:

— Мамо, тату! В нас на хаті боцюни мостяться!

— Слава тобі господи! — сказала мати і всміхнулась. Батько теж зрадів не менше за Дениска. Мовив:

— Треба б їм старе колесо покласти на хату, хай мостяться у ньому.

І він таки, приставивши до стіни драбину, виніс на хату старе колесо від воза,— те колесо хтозна-скільки пролежало в хлівці, вже з нього й шпиці майже всі повипадали. Батько поклав його не там, де лелеки почали мостити гніздо, а трохи далі від комина. Й не встиг спуститися додолу, як вони вже летять — Дениско ще здалеку запримітив їх! — і прямо на їхню хату сідають.

— Тату, швидше спускайся, чуєш! — закричав, побоюючись, що батько наполохає їх.

Проте лелек ніщо не злякало. Плавно посідали на хаті, якийсь час постояли, позираючи на білий світ і на Дениска з батьком утому білому світі, а потім безпечно ступили до колеса й поклали принесене в дзьобах галуззя туди, в середину обода. Наче так і мало бути.

Денискові вуста самі розпливлися в усмішці, а батько, поглянувши на сина, й собі не зміг утриматися, щоб не всміхнутись.

Цілий день лелеки тільки те й робили, що товклись на хаті. Ввечері, натомлені, вони примарно бовваніли на гребені, стурбовано поклацуючи дзьобами, наче перемовлялись. То боцюн клацне щось, то вона йому відповість,— такухазяйській балачці й ніч зустріли. Дениско подався до хати, коли птахи вже спати повкладались, а потім ще кілька разів надвір вибігав — непокоїло, як там його лелеки, чи не сталося чогось.

Із того дня вже мав клопіт — стежити за лелеками. Скоренько вони й гніздо виклали, незабаром лелька яєць нанесла, всілась вигріти. Боцюн літав на луки і носив їсти їй, а то, коли лельці надокучало весь час сидіти на одному місці, сам умощувався на гнізді, а вона злітала вгору, щоб крила розім'яти, щоб підхарчуватись.

Прийшов подивитись на Денискових боцюнів і його сусід Олег Кочемас.

— Боцюни як боцюни,— надув свої губи-варениці.— По нашому селу таких повнісінько. Ти не радій, вони ще можуть і полетіти.

— Як же полетять, коли й гніздо змостили? — образився Дениско.

— А так! Гніздо змостили, а яєць нести не стануть!

— Це наші лелеки, вони тут і зостануться!

— Ваші! — кривився Олег.— Раніше жу вас не було? Не було! Це вони з чужої хати перелетіли, то назад і подадуться. Бо тільки в гарних людей мостять гнізда!

— А ми... А я...— здригнувся в Дениска голос.

— А який же ти гарний,— мовив розсудливо Олег Кочемас,— коли раніше вони твою хату обминали.

Сказав — і геть подався. Дениско згодом отямився, крикнув йому ВСЛІД:

—А на твоїй і досі нема жодного, й досі обминають.— Проте Олег не почув, бо й не оглянувся.

Минуло трохи часу, й одного разу, зайшовши до хати, батько сказав радісно:

— Ну, наші чорногузи вже й діток мають.

— Яких діток? — спершу не втямив Дениско.

— А лелеченят!

Дениска наче вітром здуло від книжки.

Де ж ті лелеченята? Ставши оддалік, поглядав на хату, але, крім лельки в гнізді, нічого не бачив. Лелька подеколи розпушувала й ледь-ледь зводила то ліве, то праве крило, але ні з-під одного не виглянуло пташеня. Як же це батькові пощастило побачити?

Угледіли лише наступного дня, як із-під крила висунулась маленька голівка, цікаво глипнула на світ гострими очицями й зразу сховалась. "Що ж,— гордо подумав Дениско,— тепер і ми, як люди".

Він таки не втримався і похвалився Олегові Кочемасу, що в них уже й лелеченята вилупились.

— А скільки? — спитав той.

— Звідки ж я знаю!

— Хе! — глузливо скривився Олег.— Лічити не вмієш, чи що?

— Лічити вмію, але вони ще не вилазять з-під лельки, вона їх вигріває.

— То й що? Видерись на хату, підніми її й полічи. Добре? Дениско мимоволі пообіцяв:

— Добре.

З причілка хати стояла драбина, міг би залізти по ній нагору, а там уже по стрісі. Навіть одну ногу вже поставив на щабель, а потім передумав лізти. Як же це так — лельку піднімати над гніздом? А коли лелеченята злякаються його і врозтіч кинуться, попадають? Е-е, тоді вже ніколи жоден боцюн не прилетить на їхню хату.

Так і не зважився Дениско — краще вже не знати, скільки тих лелеченят, аніж горя завдати птахам...

А потім малеча вчилася літати. Що вже насміявся Дениско!

Хоч і попідростали, хоч уже завбільшки із своїх батька та матір, а літати зовсім не вміють, наче в них немає крил, наче вони не птахи. Походжає по стрісі, а підійде до краю — і вже напружилось усім тілом, уже боїться, наче хтось його в спину штовхає чи за хвіст підпихає.

Але навчились згодом і літати — лелька і лелек навчили. Спершу з хати на ясен, на нижчі гіллячки, а потім і на верхні. А з ясена — назад на хату. Батьки коло малечі клопочуться, видно, переживають за них. І Дениско внизу, на подвір'ї, переживає. Переживає — і водночас смішно, бо дуже вони безпорадні, боязкі, невпевнені.

— Е-е,— сказав одного разу Олег Кочемас— Твої, видно, так і не навчаться... А в тітки Устини вже літають, і в Максима Крутивушка... О, бач, бач, мало не перевернулось,— і він зареготав, стежачи, як одне з лелеченят, ринувши з хати в білий світ, невміло чіпляється лапами за ясенову гілку.

— Але ж не перевернулось! — торжествував Дениско.

— От спом'янеш моє слово, що воно ніколи отуди-о не долетить!

Олег узяв дрючок та й кинув угору, показуючи, куди не долетить незграбне лелеченя.

І кинув так, що влучив у крило лельці, яка саме пролітала над хатою. Лельку наче підтяло, вона раптово опустилась на стріху.

— Що ти накоїв! — закричав Дениско,— Ти їй крило перебив! — І побілів із лиця, і раптово так заболіло коло серця, наче його самого вдарили.

— Тая ледь торкнувся,— виправдовувався Олег.— Я ж ненавмисне. Вона сама налетіла на дрючок.

— Ану геть із мого подвір'я.

Олег постояв якусь мить, наче вагався, а потім пішов-таки.

Лелька й справді не могла літати перші дні. Вона то в гнізді сиділа, то по гребеню ходила, тривожно поклацуючи дзьобом, а коло неї весь час тримався занепокоєний боцюн. Лише малеча наче нічого не відчувала — вона вчилась літати, і в усіх уже це виходило не так і кепсько: лелеченята все далі й далі відлітали од хати або ж зринали вгору, намагаючись якнайдовше затриматись у повітрі.

А потім, видно, лельці перестало боліти, й вона сама почала літати разом із своїми дітьми. Та це вже сталось тоді, коли вони навчились літати, й дітьми важко було їх назвати, бо стали такі великі, що не завжди відрізниш од дорослих.

А скільки було Денискові радості, коли одного разу все сімейство дружно знялося з хати, якийсь час покружляло над подвір'ям, а потім полетіло собі на луки чи до лісу. Ну, подумав Дениско, все гаразд, лелька видужала, лелеченята навчились літати. Тепер вони самі ловитимуть собі жаб і вужів, а то позвикали до готовенького...

Був такий радий — навіть із Олегом Кочемасом помирився, розказавши, що лелеки тепер усі вже літають, щойно подались на луки.

— От бач,— буркнув Кочемас— І нічого не сталось, а ти сердився.

— Скоро й у вирій подадуться!

— А чого ж, подадуться, восени...

Зненацька спохмурнів Дениско — у вирій вони, звісно, подадуться, а от чи повернуться назад? Після того як над їхньою хатою лельку підбито? Й він, насупившись, подався геть від Олега, а той не міг утямити: що сталося з Дениском, котрий оце щойно помирився з ним — і знову розгнівався з доброго дива...

А там і на осінь звернуло, чувся в повітрі її холодний подих.

Потяглися в пебі перші пташині ключі, й лелеки на хаті захвилювалися, стурбовано заклацали дзьобами. Тепер вони вже рідше трималися хати — видно, готувались до відльоту. "Сьогодні полетять? Завтра?" — тужливо позирав Дениско на своїх лелек.

Одного ранку — прозорого, теплого — небо сповнилося сумним лелечим гомоном, і Дениско відчув: відлітають сьогодні. Лелек на їхній хаті вже не було, й він — чи на своєму подвір'ї стоячи, чи по селу ходячи — задирав угору голову і всім лелекам, яких бачив, махав прощально рукою. Десь там поміж них були і їхні, яких мав за рідних.

Того дня було йому сумно, ніби щось втратив. Немилі стали ігри, сам собі став немилий... Пізно ввечері подивився на хату — пусто там, таки полетіли. І якийсь час стояв, ніби сподівався, що помиляється, що вони все ж повернуться... Та з городу, з садка, з поля віяло густим духом осені, й хлопець остаточно впевнився: ні, не повернуться.

— Ти що, захворів? — допитувалась мати, бачачи, що він собі ніяк місця не знайде, все никає й никає по хаті.

— А-а...— стенав Дениско плечима.

— То чого ж? Вкладайся спати, прокинешся — як писанка станеш, а то й лиця на тобі не видно.

— А де ж воно поділось,— бурмотів Дениско, крадькома торкаючися свого лиця.

Вранці батько збирався на роботу. Дениско вже проснувся і стежив за ним із ліжка розширеними, журними очима. Ось за батьком зачинились двері, прогупало в сінях, прогупало надворі, та зразу ж — двері знову відчинились, уже раптово, і батько — усміхнений, якийсь такий радісний, наче то й не він — вродився на порозі й закричав:

— Лелеки повернулись!

Дениско якусь мить лежав іще, бо не втямив, які це лелеки могли повернутись, а потім зненацька схопився та й, босий і роздягнений, гайнув надвір.

Притулившись одне до одного, на хаті сиділо двоє лелек. Дениско затанцював, мов несамовитий, закрутився, закричав щось. Такий був радий, що вони повернулись. А потім став зненацька, бо запримітив: у батька зосереджене й заклопотане обличчя.

— Тату,— спитав,— а чого це вони повернулись?

Бо й справді, як могло статись, що дітей своїх провели у вирій, у чужий світ, а самі — сюди? Невже задумали зимувати? Але ж лелеки ніколи не зимують на батьківщині, вони люблять тепло.

Батько не відповів Денискові — либонь, і сам не знав, що могло статись. Приніс із хліва драбину, приставив до стіни й поліз нагору Дениско стежив ізнизу — полякаються лелеки чи ні. Проте лелеки й не думали лякатися. Сиділи одне коло одного, здригались довгі шиї, і в тому, як птахи тримались, відчувалася їхня беззахисність.

Батько взяв лелека під одну пахву, лельку — під другу та й отак спустився з ними донизу.

— Тату, навіщо ти їх узяв? — допитувався Дениско, в якому все стислось від передчуття чогось невідомого, лихого.— Хай би сиділи на хаті...

— Подивимся, що з ними сталось, чому не полетіли.

У сінях він узявся обмацувати лелек. Раптом пальці його затримались на лельчиному крилі, ніби натрапили на невидиму перепону.

— Помацай і ти, Дениску...

Дениско торкнувся й відчув пальцями чималеньку ґулю.

— Хтось перебив їй крило,— сказав батько,— от вона й не змогла полетіти у вирій.

— Але ж у селі вона літала! — скрикнув Дениско.

— В селі-то літала, а чужий край — це далекий край, от і не змогла здолати шляху, от і назад повернулась.

— А лелека чому повернувся? В нього цілі крила...

— Ех, сину, сину! — зітхнув батько.— Цілі крила, а любить він її, вірний своїй лельці, тому й зостався з нею. Не залишив напризволяще в горі й біді.

— Що ж ми тепер?..

— А що? Доглядатимемо. Коли лелека не залишив у нещасті свою лельку, то ми теж не зоставимо.

Заніс батько птахів до хати, а сам подався на роботу. Присмирнілий Дениско всівся на ослоні і, ледь-ледь дихаючи, намагався не спускати погляду з птахів. А вони, либонь, зрозуміли, що лиха їм не заподіють — зовсім не відчували страху. Дениско накришив хліба, й вони поклювали. Налив у мисочку води, й вони випили трошки. Дениско й зовсім звеселів: ну, тепер не пропадуть, коли не бояться.

І тут до хати зайшов Олег Кочемас. І тільки переступив поріг, як у Денисковій голові блискавкою майнуло: це ж він перебив лельці крило, отоді, коли дрючком кинув!

— Ачогоцети лелеку хаті тримаєш? — запитавОлеп— Вони що, у вирій не полетіли?

Денискові од гніву відняло мову, що й слова не може сказати.

— Е-е, мабуть, ти приручив їх, бо не бояться нічого. Дениско ж і язиком не в змозі ворухнути.

— Вони так і зимуватимуть у хаті, еге ж? Тоді Дениско вибухнув гнівом:

— Зимуватимуть, авжеж, зимуватимуть, бо ти забув, як лельці крило перебив?

— Я? Перебив? — так і побілів Олег.— Коли це було? Він уже й не пам'ятав, коли це було!

— Геть ізвідси, коли ти такий! — закричав Дениско. Лелеки злякались, підскочили до вікна, ніби хотіли через

шибки вискочити надвір. Олег Кочемас постояв трохи, далі хутенько повернувся і щез.

Дениско залишився в хаті. Птахи вже заспокоїлись, посідали коло печі й сиділи. Коли це знову заскакує Олег.

— Чуєш,— каже,— віддай мені обох, чи хоч одного, я сам доглядатиму.

— Віддати ? А вони твої? А ти здатен доглянути ? Здатен тільки нашкодити, ось!

Увечері батько переніс птахів до повітки. Звісно, можна б випустити, щоб на волі ще трохи політали, та холодом війнуло, негодою.

Так і зимували вони всю зиму—то в хаті, коли холоднішало, то в хліві коло корови, коли відпускали морози. З Олегом таки помирився Дениско, хоч і не хотів, та надто вже часто прибігав той і допитувався про лелек: а як там крило, а може, їсти щось принести, то він миттю. Видно, справді переживав хлопець, що заподіяв лиха лелекам. Та й, коли подумати, випадково все сталось. Так що Дениско хоч і не простив, але помирились вони.

А з настанням весни одне лиш турбувало Дениска: залишаться на їхньому подвір'ї лелеки чи, скривджені, полетять шукати собі краще пристановисько?

Потепліло, потяглися в небі перші ключі перелітних птахів. Настав день, коли вони з батьком винесли своїх лелек надвір. Батько тримав лелека, а Дениско — лельку.

— Ну! — скомандував батько, й вони обоє підкинули птахів угору.

Лелеки важко замахали крильми, ніби намагалися здертись угору, а далі все легше й легше почали злітати... Дениско сміявся від радості, батько теж сміявся. Лелеки нікуди не подались, вони опустились на хату і взялись походжати там, як і минулої весни та літа походжали. Ось лелька наблизилась до гнізда, скубнула там якусь галузину, поправила її.

— Ура! — закричав Дениско.— Вони зостаються! Батько теж закричав "ура!", навіть картуза свого підкинув угору.